

Osudy slezských policistů ze Zaolzí (1938–1940)

Mečislav Borák

In: *Śladami Polaków na czeskim / austriackim Śląsku. – Stopami Polaków w českém / rakouském Slezsku.* Ed. Krzysztof Czajkowski, Aleš Zářický. Częstochowa, Fundacja „Silva Rerum Poloniarum“ 2016, s. 338-359. [Bohemica I]. ISBN 978-83-945669-0-6.

Katyňský zločin patří v Polsku již řadu let k nejvýraznějším tématům novodobých dějin, ale i tam někdy vzbudí pozornost zmínka o tom, že mezi oběťmi Katyně bylo téměř pět set Poláků z území dnešní České republiky. A v české společnosti je obecné povědomí o katyňské problematice ještě mnohem menší. Způsobila to mj. okolnost, že část území Těšínského Slezska (Poláky zvaná *Zaolzie*, Zaolzí, v podstatě někdejší politické okresy Karviná a Český Těšín), odkud pocházela většina zmíněných obětí, byla po krátkém období polského záboru začleněna v říjnu 1939 přímo k Německé říši. Po celou válku se vyvíjela mimo rámec Protektorátu Čechy a Morava, což někdejší vazby na Československo značně oslabilo. Téměř půl století falšování a zakrývání pravdy o Katyni v době komunistického režimu pak uvedlo takřka v zapomenutí i fakta, jež byla v době nacistické okupace veřejně známa. Patří totiž k paradoxům dějin, že pravdivou informaci o zločinu uvedla do světa právě nacistická propaganda, proslulá svou prolhaností. Také proto většina české společnosti dlouho pokládala zprávu o Katyni spíše za součást této propagandy.

Historie Těšínska¹ v neklidných letech 1938–1939, kdy se v kontextu širších mezinárodních událostí opět oživil spor o jeho státní začlenění, dosud patří k citlivým místům česko-polských vztahů a v české historiografii se bohužel ještě nedočkala monografického zpracování. K nejméně známým tématům z tohoto období patří i povědomí o historii, struktuře a činnosti Policie Slezského vojvodství, jež byla od října 1938 do konce srpna 1939 výkonným orgánem polské státní moci na obsazeném území Těšínska. Toto téma však nesporně patří ke společným polským a českým dějinám i proto, že ke slezským policistům patřilo několik set mladých mužů původem

---

¹ Termínem „Těšínsko“ zde rozumíme nejen historické Těšínské Slezsko, ale v konkrétních souvislostech též československou část Těšínského Slezska nebo jen tu část jeho území, jež byla zabrána Polskem a zhruba se kryje s polským termínem „Zaolzí“ (*Zaolzie*).

z Československa, kteří po evakuaci z Těšínska před německým vpádem v září 1939 byli na východě Polska zajati Rudou armádou a na jaře roku 1940 povražděni sovětskou bezpečností v rámci katyňského zločinu. Jejich osudy i ona vražda, patrně největší hromadná vražda v dějinách Těšínska, budou předmětem této studie.

Právě snaha o poznání historických souvislostí katyňského zločinu se stala podnětem k zahájení výzkumu, který vycházel z odborné literatury i archivních materiálů, jež se k historii slezské policie ve zmíněném období dochovaly. Patří k nim především fond Policie Slezského vojvodství ve Státním archivu v Katovicích,² jehož součástí jsou personální spisy a osobní kartotéky slezských policistů,³ stejně jako rozkazy hlavního velitelství. I když měl fond pohnuté osudy a je značně torzovitý,⁴ umožnil nám zrekonstruovat strukturu policejních jednotek na Těšínsku. Česká odborná literatura si až donedávna⁵ všímala slezské policie jen zcela okrajově, ale ani v polské dosud neexistuje komplexní monografie na toto téma. Lze však vhodně využít monografii o Polské státní policii,⁶ k níž bývá ta slezská přiřazována, a celé řady drobných odborných prací a studií o Policii Slezského vojvodství, např. od Janusze Nikitina,⁷ Edwarda Długajczyka,⁸ Bernarda a Ziemowita Kayzerových,⁹ Jerzyho

---

² Státní archiv v Katovicích (*Archiwum Państwowe w Katowicach*, dále jen APK), fond Policie Slezského vojvodství (*Policja Województwa Śląskiego*, dále jen PWŚl.). Blíže viz Edward DŁUGAJCZYK, *Inwentarz akt Policji Województwa Śląskiego [1911] 1922–1939*, Katowice 2010.

³ APK, f. PWŚl., sign. 72–106.

⁴ Část fondu se v září 1939 dostala do rukou Němců a po válce byla odvezena jako válečná trofej do SSSR, v r. 1962 došlo k revindikaci spisů do Polska, ale až v r. 1983 byla z Ústředního archivu Ministerstva vnitra ve Varšavě předána do Katovic poslední část spisů.

⁵ Mečislav BORÁK, *Struktura a činnost Policie Slezského vojvodství na Těšínsku v letech 1938–1939*, Časopis Slezského zemského muzea, Série B, 62, 2013, s. 1-23.

⁶ Např. Robert LITWIŃSKI, *Korpus policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne*, Lublin 2010.

⁷ Janusz MIKITIN – Grzegorz GRZEŚKOWIAK, *Policja Województwa Śląskiego 1922–1939*. Warszawa 2008; Janusz MIKITIN, *Policja Województwa Śląskiego 1922–1939*, in: Adam DUDEK – Ryszard KACZMAREK – Mirosław WĘCKI, *Dobro publiczne mieć zawsze przed oczyma... Policja Województwa Śląskiego 1922–1939*, Katowice 2010, s. 11-22.

⁸ Edward DŁUGAJCZYK, *Agendy polityczno-śledcze Policji Województwa Śląskiego w latach 1922–1939*, Szkice Archiwalno-Historyczne, nr 6 (2010), Katowice 2010, s. 35-58; Týž, *Polska dywersja wojskowa na Zaolziu w latach 1935–1938*, Slezský sborník 94, 1996, s. 37-44; Týž, *Tajny front na granicy cieszyńskiej. Wywiad i dywersja w latach 1919–1939*, Katowice 1993.

⁹ Bernard KAYZER – Ziemowit Bernard KAYZER, *Policja Województwa Śląskiego i pododdziały zwarte Policji Państwowej – organizacja (1938-1939) oraz zabezpieczenie wyborów (1938)* [dále jen PWŚl. i pododdziały zwarte PP – organizacja], *Przegląd Policyjny*, 2008, nr 3 (91), s. 5-24; Týž, *Policja Województwa Śląskiego i pododdziały zwarte Policji Państwowej – udział w inkorporacji Zaolzia (1938-1939) i wojnie obronnej (1939)* [dále jen PWŚl. i pododdziały zwarte PP – udział], *Przegląd Policyjny*, 2008, nr 4 (92), s. 64-86.

Tomaszewského,¹⁰ Janusze Ryta,¹¹ OtylieTobołové,¹² Grzegorze Grzeškowiaka,¹³ Marka Piotra Deszczyńskiego,¹⁴ Piotra Kołakowského,¹⁵ Roberta Kowalského¹⁶ aj.

Nejprve je zapotřebí připomenout okolnosti vzniku Policie Slezského vojvodství (*Policja Województwa Śląskiego*, dále PWŚl.) a stručně vysvětlit, především českému čtenáři, v čem se lišila od Státní policie (*Policja Państwowa*, dále PP), jež s výjimkou Horního Slezska působila na celém území předválečného Polska. Vytvoření dvou samostatných bezpečnostních formací v jednom státě nebývá obvyklé, nicméně specifičnost historického i kulturního vývoje Slezska, kde se po staletí střetávaly zájmy polské, německé i české, si takový krok vynutila. Zatímco československo-polský spor o Těšínské Slezsko dospěl až k válečnému střetnutí v lednu 1919 a byl nakonec rozhodnut arbitrážním rozdělením sporného území, německo-polský spor o Horní Slezsko ovlivnila tři ozbrojená povstání Poláků a činnost plebiscitních komisí, než bylo i zde sporné území rozděleno mezi oba státy. V propagandistickém soupeření za plebiscitu slibovalo německé Prusko, že zajistí Opolskému Slezsku provinční autonomii, a podobně už rok před připojením východní části Horního Slezska k Polsku mu byla přislíbena autonomie v rámci Polské republiky. Objevilo se to již v ústavním zákoně přijatém Ústavodárným sněmem ve Varšavě 15. července 1920, kde byl uveden organizační statut Slezského vojvodství. Základem autonomie se měl stát Slezský sněm (*Sejm Śląski*), a vykonavatelem jeho rozhodnutí měl být vojvoda, osobně odpovědný prezidentovi Polské

---

¹⁰ Jerzy TOMASZEWSKI, *Polska wobec Czechosłowacji w 1938 r.*, Slezský sborník 94, 1996, s. 4-19; Týž, *Sprawozdania z ustanowienia polskiej administracji na Zaolziu w 1938 r.*, Slezský sborník 99, 2001, s. 280-309; Týž, *Projekty polityki polskiej wobec Czechów na Zaolziu po 1 października 1938 r.*, Slezský sborník 100, 2002, s. 305-310; Týž, *Sytuacja w okręgu Konsulatu RP w Morawskiej Ostrawie w grudniu 1938 r. (raport kierownika Konsulatu RP)*, Slezský sborník 100, 2002, s. 57-61; Zbigniew LANDAU – Jerzy TOMASZEWSKI, *Monachium 1938. Polskie dokumenty dyplomatyczne*. Warszawa 1985.

¹¹ Janusz RYT, *Sprawozdanie z działalności PWŚl. przy zajmowaniu Śląska za Olzq*, in: *Od Zaolzia po Jaworzynę. Rewindykacje graniczne jesienią 1938 roku*, Nowy Targ 2004, s. 141-154.

¹² Otylia TOBOŁA, *Lutyńskie tango i inne historie wojenne z Zaolzia*, Czeski Cieszyn 2003.

¹³ Grzegorz GRZEŠKOWIAK, *70. rocznica mordu NKWD na polskich policjantach*, in: Adam DUDEK – Ryszard KACZMAREK – Mirosław WĘCKI, *Dobro publiczne mieć zawsze przed oczyma... Policja Województwa Śląskiego 1922–1939*, Katowice 2010.

¹⁴ Marek Piotr DESZCZYŃSKI, *„Akcja Zaolziańska“ 1938 r. – co pozostało do wyjaśnienia?*, in: *Od Zaolzia po Jaworzynę. Rewindykacje graniczne jesienią 1938 roku*, Nowy Targ 2004.

¹⁵ Piotr KOLAKOWSKI, *Sprawozdanie kpt. Wojciecha Lipińskiego z działalności Oddziałów Bojowych na Śląsku Zaolziańskim od 21 do 29 września z 4 października 1938 roku*, *Studia Historyczne*, r. 50, 2007, zes. 1 (197), s. 93-99; Týž, *Czeskie działania sabotażowo-dywerysyjne przeciwko Polsce jesienią 1938 roku*, *Słupskie Studia Historyczne*, 2007, Nr 13. s. 337-350.

¹⁶ Robert KOWALSKI, *Raport z prac Oddziału II Sztabu Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Śląsk“*, in: *Od Zaolzia po Jaworzynę. Rewindykacje graniczne jesienią 1938 roku*, Nowy Targ 2004, s. 155-172.

republiky i za činnost slezské policie, budované podle vzoru Polské státní policie.¹⁷ Poté, co byly v květnu 1922 v Ženevě konečně podepsány dohody o státní příslušnosti Slezska a začalo reálně fungovat Slezské vojvodství, vydal první vojvoda Józef Rymer 17. června 1922 nařízení, na jehož základě vznikla nezávislá Policie Slezského vojvodství.¹⁸ Její organizační struktura vycházela z administrativního členění Slezského vojvodství. V Katovicích sídlilo Hlavní velitelství, jedno okresní velitelství bylo zřízeno i v Těšíně.¹⁹

Do souvislosti s územím československého Těšínska se Policie Slezského vojvodství dostala až v rámci polského záboru značné části tohoto území na podzim roku 1938. Ten měl své kořeny již v arbitrážním rozhodnutí spojeneckých mocností o rozdělení historického Knížectví těšínského v roce 1920, jež polská strana pokládala za nespravedlivé, neboť na území přiřčeném ČSR žilo značné množství obyvatel, kteří se hlásili k polským národním tradicím. Poláci se s tímto rozhodnutím nikdy nesmířili a neblahé dědictví tohoto sporu negativně ovlivňovalo vztahy obou zemí po celé meziválečné období. Napětí se vystupňovalo zvláště po podpisu polsko-německé a československo-sovětské smlouvy,²⁰ ale skutečnou příležitost k akci poskytly až pozdější změny v mezinárodní situaci na konci 30. let.²¹

Na přípravách i realizaci záboru se významně podílela i slezská policie, ať již se jednalo o výzvědnou činnost, přípravu a organizaci diverzní činnosti nebo o úzkou spolupráci s armádou. Zvláště významnou roli měla při administrativním převzetí československé části Těšínska, na něž se začala připravovat od poloviny září 1938.²² V prvních dnech října 1938 se policie již přímo účastnila obsazování území Těšínska, kam měla vstupovat hned za vojskem. Po evakuaci československých úřadů z Českého Těšína vstoupila do města už 1. října asi hodinu před půlnocí četa kandidátů z první rotý PWŚl. z Katovic. Podobně vstoupila policie několik dnů před vojskem i do Třince (2. října) a do Bohumína (8. října). Podle připraveného plánu pak byly zřizovány policejní stanice a komisariáty.²³ Ke dni 24. října 1938 převzal slezský vojvoda dr. Grażyński

---

¹⁷ J. MIKITIN, *Policja Województwa Śląskiego*, s. 11.

¹⁸ E. DŁUGAJCZYK, *Agendy polityczno-śledcze*, s. 35-37; Týž, *Inwentarz akt*, s. 9. Rozhodnutí o zřízení PWŚl. potvrdil Slezský sněm 2. března 1923.

¹⁹ J. MIKITIN, *Policja Województwa Śląskiego*, s. 13-14.

²⁰ J. TOMASZEWSKI, *Polska wobec Czechosłowacji*, s. 4-7.

²¹ E. DŁUGAJCZYK, *Polska dywersja wojskowa*, s. 39-42.

²² APK, fond Úřad Slezského vojvody (*Urząd Wojewody Śląskiego*, dále UWŚl.), sign. 340.

²³ J. MIKITIN – G. GRZEŚKOWIAK, *Policja Województwa Śląskiego*, s. 42,

z rukou generála Bortnowského správu nad obsazeným územím a bylo tak ukončeno období vojenské administrace.

Podle hlášení vojvodova delegáta u operační skupiny „Slezsko“ ze 26. října byla na Zaolzí zřízena dvě okresní velitelství policie (v Těšíně a ve Fryštátu), sedm komisariátů (v Západním Těšíně, Třinci, Fryštátu, Orlové, Karviné, Novém Bohumínu a Petřvaldu) a 35 policejních stanic.²⁴ V sídle Okresního velitelství v Těšíně bylo postupně vybudováno Vyšetřovací oddělení (*Wydział Śledczy*), druhé takové oddělení vzniklo při Okresním velitelství ve Fryštátu.²⁵ V Bohumíně byla zřízena policejní škola.²⁶ S využitím dochovaných rozkazů Hlavního velitelství PWŚl. z let 1938–1939, personálních spisů a osobní kartotéky slezských policistů byla nedávno provedena částečná rekonstrukce struktury policejních jednotek na Těšínsku a podařilo se jmenovitě určit téměř osm set jejich příslušníků i s jejich zařazením do příslušných velitelství, oddělení, komisariátů a jednotlivých stanic.²⁷

Policejní jednotky na Těšínsku měly tvořit především posily z řad místních Poláků, u nichž šlo předpokládat, že se budou snáze orientovat ve zdejších specifických poměrech. Očekávalo se až 600 zájemců o službu v policii, ale první nábor jich přinesl jen asi 120, později jejich počet vzrostl na necelých 300 zájemců. Početnou skupinu kandidátů na policejní službu tvořili bývalí českoslovenští občané polské národnosti, kteří byli na základě mezistátních dohod v říjnu 1938 propuštěni ze služby v československé armádě a vrátili se domů na Těšínsko. Většinou to pokládali za výhodnou pracovní příležitost v tehdejší hospodářsky nejisté době.²⁸ V konkrétní situaci Těšínska mohlo však uchazeče motivovat i vlastenecké nadšení, zřetelné hlavně v prvních dnech záboru. Ostatně otázka státní spolehlivosti byla pečlivě posuzována zvláště u uchazečů z řad bývalých československých vojáků. Jejich odborná kvalifikace byla předností, mnohdy se jim uznávaly i hodnosti, dosažené už v československé armádě. Analýzou dochovaných personálních spisů se podařilo zjistit, že do PWŚl. bylo přijato nejméně 126 bývalých vojáků československé armády, a další uchazeči dříve sloužili také v československé policii, četnictvu nebo celní službě. Kartotéky jsou

---

²⁴ J. TOMASZEWSKI, *Sprawozdania z ustanowienia*, s. 286.

²⁵ J. RYT, *Sprawozdanie z działałności*, s. 153.

²⁶ O. TOBOŁA, *Lutyńskie tango*, s. 330.

²⁷ APK, f. PWŚl., sign. 72–106; Mečislav BORÁK, *Personální složení jednotek Policie Slezského vojvodství na Těšínsku v letech 1938–1939*. Časopis Slezského zemského muzea, Série B, 64, 2015, s. 61–78.

²⁸ R. LITWIŃSKI, *Korpus policji*, s. 132.

neúplné, takže ve skutečnosti mohlo být takových osob ještě více, neboť základní vojenskou službou museli projít takřka všichni mladí muži z Těšínska.²⁹

Popis činnosti orgánů PWŚl. na Těšínsku v letech 1938–1939 by měl být předmětem samostatného zpracování, neboť zahrnuje příliš mnoho aspektů, jež by zasluhovaly bližší prozkoumání. Pro účely této studie se proto soustředíme jen na zjištění, za jakých okolností se slezští policisté dostali z Těšínska až do Sovětského svazu, a jak se struktura PWŚl. na Těšínsku promítla do statistiky obětí katyňského zločinu, tedy do seznamu policistů, jejichž hroby byly nalezeny v Medném u Tveru.

V atmosféře hrozby konfliktu s Německem se slezská policie od dubna 1939 připravovala k válečné mobilizaci, řízení civilní obrany a podílu na obraně hranic, ale i ke zničení úřední agendy a provedení evakuace do frontového zázemí. Rozkaz k mobilizaci vydal slezský vojvoda 30. srpna 1939. Náhlý útok německé armády 1. září už neumožnil rozvinutí mobilizačních plánů a urychlil evakuaci z území jen chabě vojensky bráněného Těšínska, jež bylo okupanty dobytý již během prvního dne války. Urychlená povinná evakuace se týkala všech příslušníků policejního sboru i s rodinami. Většina stanic byla včas evakuována, ale první policisté padli v boji např. ve stanicích na území Slovenska, ve Svrčinovci a ve Skalitém.³⁰ Některé jednotky policie se vedle vojska účastnily i souvisejších obranných bojů. Hlavní součásti PWŚl. ustupovaly ve směru na Kielce, Lublin a Łuck,³¹ jednotky z Těšínska se dostaly většinou do okolí Lvova a Tarnopolu. Sovětská armáda, která 17. září vpadla do Polska, odřízla ustupujícím jednotkám přístup k rumunské hranici na jihovýchodě země. Do sovětského zajetí se tak dostalo na 12 tisíc polských policistů,³² více než polovina z nich byla transportována do tábora zřízeného v bývalém klášteře na Seligerském jezeře v Ostaškově. Byla mezi nimi i podstatná část sboru Policie Slezského vojvodství, včetně 350 policistů z dnešní české části Těšínska.³³

Už koncem roku 1939 se dostaly na Zaolzí poměrně přesné zprávy o tom, jak se sovětské orgány vůči zajatým polským vojákům a policistům chovaly a kam je odvážely. Jen málokterému z polských důstojníků se podařilo uniknout ze sítí sovětské bezpečnosti, mnohem více zachráněných bylo mezi policisty. Dochovalo se např.

---

²⁹ M. BORÁK, *Struktura a činnost*, s. 17.

³⁰ P. MATULA, *Rozdělené Kysuce*, s. 78-79.

³¹ *Wrzesień 39 w pamięci dzieci ofiar NKWD*, Katowice 2010, s. 29.

³² G. GRZEŚKOWIAK, *70. rocznica mordu NKWD*, s. 30.

³³ Mečislav BORÁK, *Ofiary Zbrodni Katyńskiej z obszaru byłej Czechosłowacji*, Opava 2011, s. 85-179.

svědectví Teodora Rducha ze stanice Západní Těšín (dříve Český Těšín), který měl mimořádné štěstí, protože velitel sovětské jednotky všechny zajatce jeho skupiny propustil a přikázal jim, aby se vrátili domů. Po cestě je sice málem zabili Ukrajinci, ale nakonec došli až do Slezska.³⁴ Mnoha policistům se podařilo uprchnout, protože v prvních dnech zajetí se během transportu a pěších kolon taková možnost někdy naskýkala. Využil jí např. Józef Łupiński z Darkova, když spolu s Gustawem Kubiczkiem z Gutů utekli v lese poblíž Lvova z kolony zajatců. Vyměnili si policejní uniformy za přichystané civilní šaty a zamířili na západ. Několikrát jen o vlas unikli ukrajinským bandám a prošli i německými hlídkami až domů, ale Kubiczek po dvou týdnech na následky prožitých útrap zemřel.³⁵ Karol Palarczyk z policejní školy v Bohumíně vzpomínal, jak spolu s dalšími čtyřmi kolegy (Ciešlar, Pyszko, Kotas a Pindór) vyskočili z jedoucího vlaku, který je ze Lvova odvážel do vnitrozemí. Prodrali se s pomocí místních Poláků Ukrajinou až k Sanu do Jaroslavi, kde jim zase polští železničáři pomohli projet územím okupovaným Němci až do Bielska.³⁶ Palarczykovo svědectví potvrdil Jan Pindór z Bystřice nad Olzou a dodal, že spolu s ním se zachránil též jeho kolega Józef Marosz z téže obce.³⁷ Policistů, kteří se vyhnuli táborům, bylo určitě mnohem více – z ústních relací víme, že k nim patřili např. Jan Macura z Dolních Marklowic, Zotyka z Bludovic, Turek z Orlové. Policista E. S. z Doubravy zajatý u Tarnopolu uvedl několik jmen kolegů, s nimiž se v zajetí potkal.³⁸

Zachránění policisté však nemohli podat svědectví o skutečném osudu svých kolegů. Důležitými svědky se tak staly dopisy zajatců z Ostaškova, které se dochovaly v mnoha rodinách na Těšínsku, např. od strážmistra Wiktora Staše, který vedl vyšetřovací oddělení PWŚl. ve Fryštátu, od strážníka téhož oddělení Arnolda Kaliny, rodáka z Karviné, od strážníka Wilhelma Lankocze z komisariátu v Těšíně, rodáka ze Stonavy, od strážníka Karola Supika z Karpentné, jehož rodina žila v Bystřici, od nadstrážníka Karola Wojnara, rodáka z Hradiště, nebo od strážníka z komisariátu v Orlové Jana Michałka, který v listopadu 1939 poslal domů dopis na útržku papíru po jednom z propuštěných zajatců. Rodák z Návsí u Jablunkova v něm psal:

Milovaná maminko.

---

³⁴ Tamtéž, s. 19-20.

³⁵ O. Tobała, *Wojenny prolog Józefa Łupińskiego*, Zwrot, 1991, č. 1, s. 18-21;

³⁶ Táž, *Dzieje fotografii z choinką*, Zwrot, 1990, č. 12, s. 15-18.

³⁷ J. Pindór, *List do redakcji*, Zwrot, 1991, č. 3, s. 71.

³⁸ *Z listu byłego policjanta E. S. W:* M. Borák, *Symbol Katynia...*, c. d., s. 170-171.

Pěkné pozdravení posílám Vám všem doma. Co se mně týká jsem v Sovětském Rusku, mám se dobře a jsem zdrav. Prosím, odpiš krátce a stručně na adresu Gorod Ostaškov, Kalininskaja oblast, poštovyj jaščík 37, Michalek Jan Georgijevič.³⁹

Podobný dopis na útržku papíru poslal rodině rotmistr PWŚl. Szczepan Stemon, rodák z Petrovic u Karviné. Vzkaz se mu asi podařilo nenápadně odhodit během transportu do zajateckého tábora. Anonymní nálezce adresu Stemonova příbuzného Józefa Wicherka přepsal do azbuky a lístek poslal do Petrovic. Kratičkový vzkaz, který pietně uchovává Stemonova dcera paní Anna Popkowa z Karviné, zněl:

Jsem zdrav. Nacházím se v ruském zajetí. O rodině nevím nic kromě toho, že 1. 9. 1939 odjela do Wadowic. Buďte s Bohem. 31. 10. 1939. Stemon Szczepan.⁴⁰

Krátce nato od něj přišly další dva dopisy, tentokrát již doručené poštou, odeslané ze zajateckého tábora v Ostaškově:

Milí!

Posílám Vám srdečně pozdravy a sděluji, že se nacházím v Rusku a jsem zdrav. Co nového je u Vás? Jste jako dřív všichni spolu a zdraví?

Na konec Vám přeju veselé Vánoce a šťastný Nový rok. Buďte mi zdraví, těším se na shledanou.

Ostaškov, dne 8. 12. 1939, Stemon Szczepan.

O měsíc později přišel druhý dopis:

Milí rodiče! 7. 1. 1940

Posílám Vám srdečné pozdravy a sděluji, že se díky Prozřetelnosti cítím zdrav. Jediné, co mě trápí, to je nedostatek zpráv o tom, co se děje s mými dětmi. Už před měsícem jsem Vám psal, ale dosud nemám odpověď, i když pošta sem chodí. Nezměrně by mě potěšilo, kdybych se mohl dozvědět, kde je moje rodina a jak se jí vede. Buďte zatím zdraví. Těším se na shledanou.

Stemon Szczepan, město Ostaškov, gubernie Kalinin, poštovní schránka 37, Rusko.⁴¹

Některé z dopisů umožnily aspoň trochu nahlédnout do poměrů v zajateckém táboře, ale ve všech převažovala spíše starost o rodinu a blízké doma. Např. velitel stanice v Lazích, vrchní strážmistr Alojzy Michnik, rodině do Fryštátu psal:

Seligersee 28. I. 1940.

Nejdražší!

³⁹ Mečislav BORÁK, *Tragédie slezských policistů*, Těšínsko, 1993, č. 4, s. 15.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Tamtéž.

Nejprve ode mne přijměte nejsrdečnější pozdravy a políbení. Píšu už druhý dopis, ale nemůžu se dočkat odpovědi. Nejsem však proto kvůli Tobě, Grétko, smutný, vřdyt' vím, že ty za to nemůžeš. Ale stejně Tě prosím, pokud můj dopis dostaneš, odepiš mi ihned doporučeným dopisem, když se tu obyčejný nedostane. Já se, díky Bohu, dosud ještě cítím dosti zdráv a jsem stále dobré mysli, že mne Bůh neopustí a dovolí mi ještě šťastně se k Vám vrátit z té strašné válečné vichřice. Jak se Vám, moji nejdražší, vede? Víím, že se zase po čase uvidíme a že nám ještě nastanou slunečné dni. Čekám na zprávy od Vás jak ryba na vodu. Dni se vlečou jak věčnost, nejistota o Vašem osudu mi otravuje život. Dennodenně a každou hodinu mé myšlenky bloudí u Vás a jsem s Vámi, ač osobně jsme oddáleni o tisíce kilometrů. Grétko, porad' si, jak umíš, vezmi půjčku, abys netrpěla krajní nouzí. Nešetři šperky, jen abys s dětmi přežila do chvíle mého návratu.

Já tu mám hodně kamarádů, tak i život nějak rychleji ubíhá. Jsem tu společně se Sławikiem a Szczęstnym, s nimiž se utěšujeme, jak můžeme a vzpomínáme na Vás. Jsem velmi zvědav, zda bydlíš u Janka nebo v Lazech. Co je s vaším bytem, nebyl vyrabovaný a poničený? O to se moc bojím. Chodí chlapani do školy? To mě též trochu trápí, zda Bruno dokončí měšťanku, no, ale at' už bude, jak Bůh dá, jen aby Vám i mně zdraví přálo, pak už zas nějak bude. O žádných novinkách nepíšu, žádné tu nejsou, náš život je všední. Vlasy mi zbělely jak mléko, a už jsem také dosáhl váhy jako svobodný mladík, kolem 80 kg. Napiš mi hodně novinek z Bielowicka, z Lazů a odjinud, protože každá novinka je pro nás drahá a cenná. Co Tvoje zdraví, Grétko? Kojím se nadějí, že Tě jím Bůh obdařil alespoň v těchto těžkých chvílích našeho života, o což ho porosím. Co je s naší Kasiou, vrátila se šťastně domů? Pracuje Teodor pořád v Lazích? Doufám, že i oni se o Vás budou v čemkoliv starat, za což se jim budu hledět jednou odvděčit. Nakonec přijměte ještě jednou srdečné pozdravy, všichni doma, v Bielowicku i v Lazích. Líbám Vás všechny nesčetněkrát. Milující Lois.⁴²

Na jaře roku 1940 se korespondence s rodinami náhle přerušila. Nikdo tenkrát netušil, co se s polskými zajatci stalo, a trvalo to přesně půl století, než se Sovětský svaz v dubnu 1990 přihlásil k odpovědnosti za spáchaný zločin. Po letech utajování, zakrývání a falšování informací o zločinu začaly sovětské (a posléze ruské) úřady zpřístupňovat, i když nepříliš ochotně, archivní dokumenty o vraždách provedených příslušníky sovětské bezpečnosti NKVD na příkaz politického byra ústředního výboru sovětské komunistické strany VKS(b). Dokument z 5. března 1940 s podpisem Stalina a

---

⁴² Tamtéž, s. 15-16.

dalších členů politbyra ukládal NKVD *projednat ve zvláštním řízení* případy 14 700 osob zadržovaných v táborech pro válečné zajatce a dalších 11 000 osob vězněných v západních oblastech Ukrajiny a Běloruska, *s použitím vůči nim nejvyššího trestu – zastřelení*. Jednání mělo proběhnout bez přizvání zatčených, kteří se neměli dovědět ani vznesená obvinění.⁴³ V dubnu a květnu 1940 většinu z nich svezli z táborů a věznic do nejbližších oblastních správ NKVD, ranou do týla zavraždili a zakopali do hromadných hrobů na pozemcích rekreačních středisek NKVD. Podle pozdějších zpráv NKVD bylo ze stanoveného počtu povražděno celkem téměř 22 tisíc polských zajatců.⁴⁴

Podle zprávy NKVD bylo z tábora v Ostaškově do sídla oblastní správy NKVD v tehdejší Kalininu (Tveru) převezeno celkem 6 287 polských zajatců, kteří byli vždy krátce po příjezdu transportů ve sklepě budovy zastřeleni ranou do týla.⁴⁵ Jejich ostatky se našly až počátkem devadesátých let při exhumačních sondách v lese poblíž obce Medné (*Mednoje*). Vyšetřování zároveň odhalilo svědky zločinu, přímé i nepřímé katy, kteří tehdy byli ještě naživu. Patřil k nim i bývalý šéf kalininské správy NKVD, pozdější generál bezpečnosti D. S. Tokarev, který vyšetřovatelům vylíčil drastické podrobnosti o průběhu exekucí. Také on potvrdil, že v Medném u Tveru bylo do příkopů vyhloubených v lese mechanickým rypadlem uloženo téměř 6 300 zastřelených polských policistů.⁴⁶ Oficiální polské zdroje na základě dalších zpráv NKVD pokládají za nejhodnověrnější počet 6 311 obětí.⁴⁷

Během exhumačních sond v Medném byly objeveny pozůstatky 243 osob a v hrobech byly nalezeny dokumenty, v nichž se podařilo přečíst 242 jména zavražděných. Sondy náhodou odkryly zrovna hroby slezských policistů, a v nalezených dokumentech se objevilo celkem 34 jmen, jež patřila policistům ze Zaolzí. Zástupce generálního prokurátora Polské republiky Stefan Śniezko, vedoucí polské výpravy v Medném, jež v srpnu 1991 prováděla exhumace, o dva roky později na konferenci v Českém Těšíně označil tento nález za zcela mimořádný. Vždyť dokumenty a zápisníky

---

⁴³ Faksimile dokumentu viz např. *Katyń. Dokumenty zbrodni. T. 1, Jeńcy nie wypowiedzianej wojny, sierpień 1939–marzec 1940*, Warszawa 1995, s. 471-474.

⁴⁴ Opis dokumentu viz *Katyń. Dokumenty zbrodni. T. 4, Echa Katynia, kwiecień 1943–marzec 2005*, Warszawa 2006, s. 445-446. Tzv. Šelepinova zpráva hovoří o 21 857 obětech.

⁴⁵ Faksimile dokumentu viz např. *Katyń. Dokumenty zbrodni. T. 2, Zagłada, marzec–czerwiec 1940*, Warszawa 1998, s. 344-345.

⁴⁶ Jacek TRZNADEL, *Rosyjscy świadkowie Katynia (1943–1946–1991)*. In: *Zbrodnia katyńska. Droga do prawdy*, Warszawa 1992, s. 77-126.

⁴⁷ *Katyń. Dokumenty zbrodni. T. 2*, s. 416; *Miednoje. Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego*, Warszawa 2005, s. XLIV.

nalezené v roce 1943 při německých exhumacích v Katyni ležely v zemi jen tři roky, a tehdejší odborníci to pokládali za neuvěřitelné. A v Medném se i po více než půl století od uložení do země nacházely čitelné osobní doklady, legitimace, úřední potvrzení, oddací, rodné a křestní listy, smlouvy, směnky i dopisy a četné osobní zápisky. Hned první jméno, které se na dokumentu vydobytém z hrobu podařilo přečíst, patřilo policistovi z Těšínska. Na přihlášce k pobytu bylo jasně čitelné jméno Józefa Przybyły, rodáka ze Stanislavic. Nejvíce jmen z Těšínska se objevilo v zápiscích Lucjana Rajcherta o ubytování slezských policistů v devíti sálech ostaškovského tábora, zřízeného v bývalém klášteře na Seligerském jezeře.⁴⁸

Po zveřejnění oněch exhumačních nálezů se téměř desetina rodin po zavražděných policistech ze Zaolzí mohla s jistotou dovědět, že jejich blízcí byli skutečně zastřeleni a leží v jamách v lese u osady Jamok poblíž obce Medné v oblasti dnešního Tveru. Dosavadní důkazy se totiž opírají především o uvedení jmen policistů na listinách vlakových transportů, jež od 5. dubna do 19. května 1940 odvážely zajatce z Ostaškova do Kalininu, kde byli zastřeleni. Nalezení stopy po hledané osobě přímo v masovém hrobě je už mnohem pádnějším důkazem, i když vyšetřovatelé upozorňovali, že ve většině případů nemají tato jména přímý vztah k nalezeným kosterním pozůstatkům. K takto verifikovaným policistům ze Zaolzí patří:

strážník Andrzej Broda, rodák z Ropice, kde žila i jeho rodina; vrchní strážmistr Karol Czech, velitel komisariátu v Orlové; strážník Ryszard Długosz ze stanice v Šumbarku; strážník Karol Dominik, rodák z Lazů, sloužil na komisariátu v tehdejší Západní Těšíně, manželka žila v Karvině; strážník Stanisław Wojciech Gandecki, sloužil na komisariátu v Orlové; strážník Józef Glajc, rodák z Oldřichovic; nadstrážník Wiktor Greinert, sloužil na stanici v Rychvaldu; strážník Leopold Gwózdź, bydlel v Orlové a sloužil na komisariátu v Karvině; nadstrážník Franciszek Herda, sloužil na komisariátu v Těšíně; strážník Jan Kluz, rodák z Hrádku, původem řezník z Bystřice, sloužil na komisariátu v Novém Bohumíně; strážník Franciszek Kowalczyk, rodák ze Stanislavic, sloužil na komisariátu v Karvině; strážník Rudolf Lisztwan, rodák z Karviné, původně horník, sloužil na stanici v Bystřici; nadstrážmistr Franciszek Macoszek, rodák z Konské u Třince, sloužil na komisariátu v Těšíně; jeho bratr nadstrážmistr Józef Macoszek, rodák z Konské u Třince, velitel stanice v Bystřici; strážník Ernest Maruszczak, rodák z Karviné, sloužil na komisariátu v Petřvaldě; nadstrážmistr Alojzy Michnik, velitel

⁴⁸ Stefan ŚNIEŻKO, *Zabiegi o wszczęcie śledztwa w sprawie katyńskiej oraz prac ekshumacyjnych w Charkowie i Miednoje*. In: *Zbrodnie katyńska. Droga do prawdy*, Warszawa 1992, s. 164-176.

stanice Lazy, rodina žila v Karviné; strážník Ernest Mikuła, rodák ze Stonavy, sloužil na stanici v Dětmarovicích; strážník Jan Mrózek, rodák z Životic, sloužil na komisariátu v Petřvaldě; strážník Ludwik Napierała, rodák z Těšína, sloužil na komisariátu v Petřvaldě; nadstrážník Józef Oczadły, rodák z Louk nad Olší, velitel stanice v Loukách; nadstrážník Walenty Piekarcz, sloužil na komisařství a celním úřadu v Petřvaldě; strážník Mieczysław Pietrzyk, rodák z Orlové, sloužil na komisariátu v Karviné; strážník Józef Przybyła, rodák ze Stanislawic, sloužil na komisariátu v Orlové; strážník Emil Pytlik, rodák z Lazů; strážník Antoni Reichenbach, rodák z Mostů u Jablunkova, původně hutník Třineckých železáren, sloužil na komisariátu v Petřvaldě; strážník Erwin Rusek, rodák z Petrovic, sloužil na stanici v Doubravě; nadstrážník Karol Santarius, rodák z Dolních Datyní, původně horník, sloužil na komisařství v Třinci; strážník Józef Skupnik, rodák z Věřňovic, sloužil na stanici v Hnojníku; strážník Alojzy Smuż, rodák z Darkova, sloužil na velitelství ve Fryštátu; strážník Karol Supik, rodák z Karpentné, původně valcář Třineckých železáren; strážník Antoni Szotkowski, rodák z Mostů u Jablunkova, původně hutník Třineckých železáren; strážník Alojzy Trombik, rodák z Třince, rodina bydlela v Horních Tošanovicích; nadstrážník Karol Wojnar, rodák z Hradiště, sloužil na komisariátu ve Fryštátu; nadstrážník Paweł Woska, rodák z Polské Lutyně (dnes Orlová-Lutyně), sloužil na velitelství ve Fryštátu.⁴⁹

Široký historický výzkum všech dosud publikovaných soupisů obětí, porovnaných s kartotékou příslušníků PWŚl. katovického vojvodství, přinesl informace o struktuře dosud verifikovaných 350 obětí z řad policistů z Těšínska. Oběti patřily takřka výhradně do formace Policie Slezského vojvodství, jen tři z nich byli příslušníky Státní policie mimo Slezské vojvodství,⁵⁰ 13 jiných bylo služebně přeloženo ze státní do slezské policie, 2 sloužili u Pohraniční stráže.⁵¹ Podle hodností bylo mezi nimi 194 strážníků (*posterunkowy*), 90 nadstrážníků (*starszy posterunkowy*), 31 strážmistrů (*przodownik*), 29 vrchních strážmistrů (*starszy przodownik*), 4 komisaři (*komisarz*), a 2 byli zaměstnání jako civilní zřízenci.

Sociální původ obětí před jejich vstupem do řad policie šlo zjistit jen v omezeném počtu případů, především u rodáků ze Zaolží, u nichž to uvedli jejich příbuzní. Starší

---

⁴⁹ Emil BUDUJ – Jędrzej TUCHOLSKI, *Badania kryminalistyczne i historyczne dokumentów ujawnionych w toku ekshumacji w Charkowie i Miednoje*. In: *Zbrodnie Katyńska. Droga do prawdy*, Warszawa 1992, s. 297-328; Mečislav BORÁK, *Pamięć nie opuszcza żywych*, Zwrot, 1993, č. 4, s. 8-15; Týž, *Ofiary Zbrodni Katyńskiej*, s. 85-175.

⁵⁰ Piotr Drózdź, Adam Hławiczka, Mikołaj Pawlus.

⁵¹ Edward Zaprzalski, Alfons Hess.

policisté přešli k policejní službě obvykle z armády nebo četnictva, zatímco naprostá většina mladých se tam dostala až v rámci hromadného náboru v letech 1938–1939. Mnozí z nich tak zároveň vyřešili i svou sociální situaci, neboť nezaměstnanost tehdy hrozila především mladým a méně kvalifikovaným pracovníkům. Na rozdíl od důstojníků Polského vojska, postřílených v Katyni a Charkově, jejichž řady tvořili takřka výhradně příslušníci inteligence, většinou mobilizovaní ze zálohy ze svých civilních zaměstnání, převažovali mezi nově přijatými policisty dělníci všech profesí, zvl. hutníci z Třineckých železáren a horníci z dolů v Ostravsko-karvinském revíru, k nimž patřili i četní rolníci a řemeslníci nejrůznějších oborů. Podle neúplných osobních údajů bylo mezi oběťmi nejméně 30 dělníků, 29 horníků, 11 zámečníků, 9 rolníků, 8 hutníků, 5 řezníků, stolařů a krejčích, 3 učitelé, řidiči a obchodní příručí, 2 zedníci, železničáři, elektrikáři, malíři pokojů, kočí, technici, knihvazači, obchodníci a pomocní úředníci a po jednom sklář, tkadlec, mlynář, celník, muzikant, bednář, fotograf, laborant, listonoš, číšník, holič, cukrář, zahradník, pekař, poštovní úředník, sedlář, kožedělný dělník, soustružník. Tím jasněji vyniká likvidační záměr sovětského režimu. Zatímco prosté vojáky a poddůstojníky hned po zjetí oddělili od důstojníků a obvykle je na důkaz mezinárodní solidarity dělnické třídy propustili, vůči policistům dělnického původu toto třídní hledisko neuplatnili. Považovali je totiž za vykonavatele státní moci buržoazie a ideologické nepřátele režimu o to nebezpečnější, že kdysi k dělnické třídě patřili.⁵²

Podle místa narození převažovaly osoby narozené v Polsku (celkem 170), ze Zaolzí pocházelo 126 osob, dalších 5 se narodilo v Těšíně (bez rozlišení jeho částí). Z jiných oblastí českých zemí pocházely 3 osoby (z Prahy, Ostravy-Vítkovic a z obce Vikýřovice v okrese Šumperk), 5 osob se narodilo v Německu (Berlin, Essen, Bottrop, Wanne, Gross Krauschen), a u 41 osob se místo narození prozatím nepodařilo zjistit. Skoro každá obec na Zaolzí má mezi oběťmi ležícími v Medném u Tveru svého rodáka. Oběti pocházely z celkem 50 místních obcí (bez Těšína) – nejvíce jich bylo z Karviné (11), Darkova (9), Lazů (8), po 7 z Mostů u Jablunkova a Dolních Bludovic, po 6 ze Stonavy a Konské, po 5 z Bystřice a Louk nad Olzou, po 4 z Polské Lutyně, po 3 z Dolních Datyní, Návsí, Orlové, Horní Suché, po 2 z Bohumína, Karpentné, Lyžbic, Oldřichovic, Petrovic, Ráje, Stanislavic, Stríteže, Závady a Životic, po 1 z Dolní Líštné, Dolní Suché,

---

⁵² O konkrétních osudech některých policistů viz Otylia TOBOŁA, *W Ostaszkowie... „Zwrot”* 1990, nr 6, s. 20-24; M. BORÁK, *Pamięć nie opuszcza żywych*, s. 8-15; Týž, *Tragedie slezských policistů*, s. 11-19; Týž, *Największa zbrodnia w historii Zaolzia. Podróż do Miednoje. „Kalendarz Śląski”* 37, 2001, s. 106-111.

Fryštátu, Horního Těrlicka, Hradiště, Hrádku, Kojkovic, Košařisk, Neborů, Poruby, Ropice, Skřečoně, Smilovic, Šumbarku, Šunychlu, Vendryně a Věřňovic.

Přehled podle místa působení policistů prokazuje jejich vztah k Zaolzí ještě výrazněji. Celkem 275 policistů sloužilo na stanicích na Zaolzí, dalších 23 policistů na komisařství a okresním velitelství v Těšíně (bez rozlišení jeho částí). Seznam těchto míst dává skoro kompletní přehled o policejní struktuře v regionu a dokazuje mimořádně vysoké oběti z řad policistů: 51 policistů sloužilo ve Fryštátu (23 na komisařství, 17 ve vyšetřovacím oddělení a 11 na okresním velitelství), 36 v Novém Bohumíně (na komisařství a v policejní škole), 25 v Orlové (15 na komisařství a 10 v jízdním oddělu), 20 v Petřvaldě (na komisařství a celním úřadě), 18 na komisařství v Karviné, 10 v Rychvaldě, po 7 v Jablunkově a Lazech, 6 v Mostech u Jablunkova, po 5 v Bohumíně Městě, Skřečoni a Třinci, po 4 v Dolní Lutyni, Hnojníku a Stonavě, po 3 v Bludovicích, Bystřici, Darkově, Dětmarovicích, Dolní Lomné, Dolních Domaslovicích, Doubravě, Loukách nad Olzou, Petrovicích a Šumbarku, po 2 v Dolní a Horní Suché, Horní Lutyni, Horním Těrlicku, Oldřichovicích, Polské Morávce, Pudlově, Ropici, Šenově, Vendryni a Vojkovicích, po 1 v Komorní Lhotce, Mistřovicích, Návsí, Porubě a Stříteži, celkem 11 policistů má jako místo výkonu služby uvedeno jen „Zaolzí“, bez bližšího upřesnění. Na stanicích PWŚl. v dnešním Polsku sloužilo celkem 42 policistů, v naprosté většině rodáků ze Zaolzí, nejvíce na komisařství v Chorzowě (9) a Katovicích (5), a na stanicích Čierne, Skalité a Svrčinovec na dnešním Slovensku další 4 policisté. Ve formaci Státní policie ve vnitrozemí Polska sloužili 4 policisté – w Kamionce Strumiłowé, Brzeszczi (okres Osvětim), Mirci (okres Iłża) a ve vojvodství Polesí.

Na rozdíl od důstojníků polské armády – obětí Katyně a Charkova, jejichž podrobné životopisy byly již publikovány, jsou informace o osudech policistů velmi skoupé. Osobní spisy Hlavního velitelství PWŚl. nejsou nijak podrobné, navíc chybí stovky evidenčních karet. Z materiálů, jež jsou k dispozici, nelze provést celkovou analýzu původu policistů, ale můžeme se například dovědět, že starší policisté, podobně jako důstojníci armády, válčili v I. světové válce v armádě rakouské (31 osob) nebo německé (rovněž 31 osob), pouze 2 policisté sloužili v armádě ruské. Bojovali rovněž v Polských legionech, v Armádě generála Hallera, v plebiscitních akcích a slezských povstáních. V evidenční kartě je u nejméně 50 z nich zapsána služba v Zemském četnictvu Knížectví Těšínského, odkud na počátku 20. let přešli do PWŚl. Takřka všichni mladí policisté ze Zaolzí, kteří byli přijati do PWŚl. v letech 1938–1939 v rámci náborové

akce, sloužili dříve v československé armádě, kde získali první vojenské hodnosti (údaj o tom je zapsán v nejméně 42 osobních kartách obětí, ale takových případů bylo nepochybně více). Někteří sloužili též v československé policii, četnictvu a celní službě.⁵³

Kromě obětí verifikovaných hřbitovními knihami máme v evidenci ještě osoby, u nichž se okolnosti jejich smrti prozatím nepodařilo přesně zjistit. Je mezi nimi též 20 slezských policistů a příslušníků Pohraniční stráže a 14 dalších mužů ze Zaolzí, kteří byli na podzim roku 1939 či počátkem roku 1940 zatčeni sovětskými orgány ve Lvově a poté zmizeli.⁵⁴ Někteří jména obětí z této skupiny jsme již našli na listině Poláků povražděných na Ukrajině. Je tam uveden např. policista Józef Mazurek z Rychvaldu.⁵⁵

Základní výzkum obětí katyňských zločinů je v podstatě již uzavřen. Zpřístupňování dalších archivních materiálů by však ještě mohlo způsobit drobné přesuny v kategoriích obětí, či ověřit osobní údaje těch, u nichž dosud není známo místo narození. Ve hřbitovních knihách je sice několik set takových jmen, ale v rámci našeho výzkumu se může jednat snad už jen o osoby, které se narodily v českém vnitrozemí, a těch už patrně nebude mnoho. Služební zařazení policistů i důstojníků už bylo publikováno, takže ani tady k žádnému překvapení asi už nedojde. Jedině snad verifikace ukrajinské listiny obětí pomocí dalších dokumentů, nalezení běloruské listiny či dokonce osobních spisů ze zajateckých táborů by mohlo přinést výraznější doplňky. Byl již publikován podrobný soupis zjištěných obětí v podobě životopisných medailónků doplněných fotografiemi obětí. Dosud však chybí monografické zpracování tématu, jež by zachytilo širší historické souvislosti tématu a především zohlednilo mimořádně bohatý dokumentační materiál (dopisy z táborů, zápisníky, předměty z exhumací, osobní doklady apod.) a širokou škálu dosud publikovaných vzpomínek přeživších policistů a rodinných příslušníků a známých těch, kteří byli povražděni. Mnohé takové vzpomínky a dokumenty jsou roztroušeny v novinách a časopisech či v příležitostných sbornících vydaných v Polsku i v České republice a unikly pozornosti badatelů, nebo se skrývají v osobní korespondenci pozůstalých po obětech. Např. bývalá manželka strážníka Karola Dominika z Lazů, který sloužil na komisariátu PWŚl. v Těšíně, napsala v roce 1990 autorovi této studie:

---

⁵³ Např. Jan Buzek, Karol Dominik, Erwin Rusek.

⁵⁴ Blíže Otylia TOBOŁA, *Ich drogi wiodły do Lwowa*. „Głos Ludu” 24 IX 1994.

⁵⁵ *Listy Katyńskiej ciał dalszy. Straceni na Ukrainie*, Warszawa 1994, s. 40.

Můj osud se začal naplňovat už mobilizací v roce 1938. Můj nastávající rukoval bránit svou vlast, byl četařem v záloze. Zrovna jsme měli první ohlášku, ale svatba se nekonala. Byl zaměstnán ve Zlíně u Batě jako celník. Po demobilizaci se vrátil, právě nás obsadili Poláci. Bylo to pro náš kraj hrozné neštěstí. Nemohl nikde sehnat práci, tak když potřebovali lidi do státní policie, tak nastoupil. V máji roku 1939 jsme se vzali. Byli jsme spolu pouze tři a půl měsíce. Bydleli jsme v Těšíně. Večer před vypuknutím války šel jako obvykle do služby a více už se nevrátil.

Co vše následovalo, nebudu popisovat. Snad jen to, že jsem šla pěšky do Karviné k rodičům, vlaky nejezdily. Za půl roku se mi narodila dceruška. Celou tu tíhu jsem byla bez podpory. Zůstal mi jen pláč a strach, co bude dál, až jsem z toho onemocněla. Pátrala jsem po manželovi a čekala, ale bezvýsledně. Po válce jsem šla do práce a 18. 12. 1946 jsem požádala soud, aby ho prohlásil za mrtvého. Potřebovala jsem to k žádosti o důchod. Ale stále jsem na něj čekala, deset roků, až pak jsem se vdala podruhé. A proto Vás prosím, jestli se bude stavět ten památník obětí z našeho území, ať se tam objeví též jeho jméno.⁵⁶

Neúprosný běh času způsobil, že z někdejších asi sto padesáti členů Katyňské rodiny v České republice jich dnes zůstalo už jen sotva padesát. Před nedávnem zemřela i paní Olga Markiel-Kiszkowa, poslední z osmi bývalých manželek katyňských obětí, které stály při zrodu tohoto sdružení v tehdejší Československu. Památku obětí tak dnes uchovávají už většinou jejich děti a vnuci, někdy dokonce již pravnucci. Nejpočetnější skupinou členů sdružení zůstávají příbuzní po obětech z řad slezských policistů, syn vrchního strážmistra Policie Slezského vojvodství Józef Pilich z Dolní Lomné už řadu let sdružení úspěšně vede.

I když v České republice upozornilo před časem na památku téměř 500 obětí katyňského zločinu původem ze Zaolzí hned několik dokumentárních filmů České televize, povědomí české veřejnosti o příčinách, průběhu a významu zločinu má stále ještě řadu mezer. Připomenutí osudů slezských policistů ze Zaolzí v komplexně pojaté monografii by mohlo zaplnit některé z nich, a to tím spíše, že první kroky ke zpracování tohoto tématu byly již učiněny a výzkum v archivech vyžaduje jen některá dílčí doplnění. Publikované výsledky takového výzkumu v ucelené podobě by mohly být dobře využity k prezentaci této problematiky nejen v odborné, ale především v širší veřejnosti, což by zároveň přispělo i k lepšímu uctění památky obětí.

---

⁵⁶ Mečislav BORÁK, *Symbol Katynia. Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR*, Czeski Cieszyn 1991, s. 173.